

შინაური ამბები

1907 წელი

კუდა ხარი თავისთვის არ იყო

სხვას ბუზებს უგერიებდაო

ხალხური

ამ რამდენისამე წლის წინად, კარგად აღარ მახსოვს - როდის, გაკვრით იყო ქართულ გაზეთში მოხსენებული, რომ თერგის ოლქში ბინა გაიჩინეს უმამულობით შეწუხებულმა ქართველებმაო. ყური ვცქვიტე ამ ამბავზე და სულგანაბული მოველოდი, აი ან დღეს, ან ხვალ ბ-ნი კორესპონდენტი დაწვრილებით აუწყებს-მეთქი მკითხველებს, თუ ვინ არიან ეს გადახვეწილი ქართველნი, სადაურნი, როდის მივიდნენ საქართველოდან, როგორ მოეწყვენ და სხვა. იმედი გამიცრუვდა და აქნობამდის კრინტი არავის ამოუღია.

ყვირილით და ბაქიბუქით ქვეყანას ყურები გამოუჭედეთ - შემოგვხედეთ, რა ბიჭები ვართო! „დახავსებულ, დამყაყებულ“ ევროპას აღმაცერად ვუცქერით, მისი აღარა მოგვწონს რა. უკანანი წინაო, ვამბობთ თამამად და მივცურავთ სიტყვების მაღალ-მაღალ ფარდებში. ცხვირწინ რა ხდება, ვედარ ვხედავთ, რადგან სავსებით დავკარგეთ უნარი შინაურ, უბრალო საქმეების გაძლოლისა. კულტურული ზრდა ყოველგვარ ეროვნულ საქმისა და დაწესებულებისა შეჩერდა. აპილპილებულ, კოხტა და ლამაზ სიტყვათა კორიანტელმა და ქარბუქმა ისეთ გუნებაზე დააყენა ძველი და ახალი თაობა, რომ სულ იმის ოცნებასა და ნატვრაშია, აბა როგორმე ერთ დღეს, თუ შეიძლება ერთ საათში მთელი ქვეყანა, მთელი კაცობრიობა, ერთის სიტყვით, მთელი დუნია სანეტარო წალკოტად ვაქციოთო; პატარა ქვეყანა, უსამართლოდ და უმიზეზოდ ჩაგრული და წახდენილი, ღარიბ-ღატაკი, სასაცილოდ აგდებული, სიბნელეში მყოფი, აი საქართველოს რომ ემახდნენ ძველად, ვიღას ახსოვს! ვიღა იცხელებს მისთვის თავს ? აი ქვეყანას რომ გავაბედნიერებთ, ძმობა-ერთობა -სათნობას რომ გავამეფებთ, პატარ-პატარა „სამშობლოების“ მაგიერ ერთ უზარმაზარ ცენტრალურ სახელმწიფოს რომ დავამყარებთ, სადაც შური, მტრობა და ბოროტება აღმოიფხვრება ძირფესვიანად, მაშინაო, ამბობენ ოცნებით მოწამლულნი და საქმისათვის უვარგისნი, ქადა-ნაზუქის სუნი იმ ქვეყანასაც მოედინება, საქართველოს რომ ემახდნენ ისტორიკოსები.ვიდრე წვერიანი და უწვერო ვაჟკაცები „ედემს“ ააშენებენ, უეჭველია ქართველებს ზღაპრულ ჯორის ამბავი დაემართებათ და შიმშილით ფეხებს გაეჭიმავთ, მაგრამ ეტყობა, ეს ამბავი არავის გულს არ უძმარავს, რადგან „ერთნი წავლენ და სხვანი მოვლენ ტურფასა საბაღნაროსა“.

ასეა თუ ისე, საოცარი ამბავი დაგვატყდა თავს. საქმიანობის უნარი წინადაც არ იყო ძლიერი და ეხლა ხომ სულ ღმერთი გაგვიწერა. პატარ-პატარა საქმეებს ვედარ ვპატრონობ, თვალს ვარიდებთ, აღარ ვიბრძვით მისთვის.

მართლაც საოცარი ამბები გვატყდება თავზე! ჩვენს პატარა ქვეყანაში გააჩინეს დაწესებულება, რომელსაც დაავალეს, ყური უგდე და უპატრონე რუსეთის შიდა გუბერნიებიდან მოსულ უმამულო გლეხობასო, აუარებელ ფულსა ჰხარჯავს ეს დაწესებულება მარტო მოხელეებზე. თავისუფალი ადგილ-მამული რომ აღარაა ამ უბედურ საქართველოში, ტყეებს აჩეხინებენ ლეკებს, დესეტინაში 70, 80 მანათს აძლევენ და როცა ცოტათი მაინც გასწმენდავენ, უთვლიან - მოდით და ბინა დასდეთო. წარსულ საუკუნეში რაც თავისუფალი სახნავი იყო, აზია-ევროპიდან მოსულებს უფეშქაშეს და დღეს, რაკი ეს სიმდიდრე გამოილია, ტყეებს მიჰყვეს ხელი.

ადამიანის გონება ვერ მისწვდება ამ სისასტიკეს და უსამართლობას. ნახევარი ტფილისის გუბერნიისა უცხოეთიდან მოსულებს გაუბოძეს სახმარად და სამკვიდროდ და კიდევ ვერ დასცხრნენ, არ ისვენებენ, რაღასაც ჩხირკედელაობენ და ცივ სამარეს უმზადებენ მკვიდრს, იმ მკვიდრსა, რომელიც ათას წლობით იდგა აქა და სწორედ რომ სისხლითა და ოფლით აქვს მორწყული ეს პატარა ქვეყანა. აგერ ეს ხუთი თვეა მთელი ხევსურეთი შეინძრა, ორმოცდაათობით ჩამოდის ქალაქში, მთელ კვირაობით აქა ღამდება, გამვლელ-გამომვლელს ემუდარება, იწამეთ ღმერთი და ერთი ჩიჩქნა მიწა მოგვეცით, რომ ბინა დავდოთ, პური მოვიყვანოთ და კუჭი გავიძლოთო. თან ჩამოიტანეს ნიმუში პურისა, რომლითაც იკვებება ეს კუთხე. პური პურს არა ჰგავს, იგი გამხმარი ტალახია, შავი, როგორც კუპრი, ხმელი და მაგარი, როგორც ის სალი კლდე, სადაც იგი გამომცხვარა. ხევსურნი გადაშენების გზაზე დგანან, აღარ მრავლდებიან, რადგან იძულებულნი არიან თითქმის შესწყვიტონ სქესობრივი კავშირი. რა აქამონ, რომ გააჩინონ ბავშვები ? მეასედი იმ აუაერბელ ენერგიისა, სამ წელიწადში რომ დახარჯა საქართველომ, შინაურ საქმეს რომ მოხმარებოდა, ვინ იცის, იქნება ხევსურებს დღეს სადმე ბარში ერთი მუჭა ადგილ-მამული ემოვნათ და ტალახის მაგიერ პური ეჭამათ. შვიდ-რვა თუმნობით რომ ტყის გასაჩეხად ერის საგანძურიდან მუქთად იხარჯებიან, ისიც საგანძურში დარჩებოდა და თან ტყეც შეგვენახებოდა. მაგრამ მაგარი ისაა, რომ ამგვარი მოღვაწეობა სამურეხო საქმეა, მოკლებული ეფექტებს და მასში სიკეთის დამთესნი გმირის სახელს ევრ მოიხვეჭენ.

უმამულობით სული ხდება ჩვენს მთას. სალ კლდეებზე რა პური მოვა, ყველამ იცის, და მთიულსაც კუჭი შიმშლით უხმება. რომ ვეღარ გაუძლო მუდმივ შიმშილს, აიყარა მთა და შირაქის ველ-მინდორს მიაწყდა, თვალის დახამხამებაზე გახდა ორი უშველებელი სოფელი 700-800 კომლიანი; ესტუმრნენ ახალმოშენეთ მთავრობის კაცნი, - უნებურად, დაუკითხავად აქ რად მოსულხართო. გუდანაბადი აიკრიფეთ და მიბრძანდით იქმ, საიდანაც ჩამოსულხართო. „ფეხს ვერ მოვიცვლით აქედანაო.- უპასუხეს ახალშენელებმა. არ ვიცოდით, პური რა ხილი იყო, დღეს გავიგეთ, რა გემოსი ყოფილა იგი. ნებით ვერ წამოვალთ აქედან, ჩვენც ისეთი ხალხი ვართ, როგორც სხვები. თუ ჩვენი სიცოცხლე არ გინდათ, ბარემ მოიტანეთ ნავთი, გადაასხით ჩვენს მიწურებს და ქოხებს, წაუკიდეთ ცეცხლი და შიგ ამოგვწვით. ძალღურ ცხოვრებას, მუდამ შიმშილს და ბაღლების საცოდავობას, სიკვდილი გვირჩევნიაო“. ამრიგად, შირაქელების ბედი ბეწვზე ჰკიდია.

განა ეს უშველებელი საქმე თავშისაცემი, სავალალო და საზრუნავი არაა ? განა ამას პატრონობა, მოვლა და ხელის შეწყობა არ უნდა ? ზეპირად რა გაკეთებულა, რომ ეს გაკეთდეს ! საჭიროა ზედმიწევნით, საბუთიანად შესწავლა, გამოკვლევა და შემდეგ საქვეყნოდ გამოფენა და გამომხვევა. მერწმუნეთ, რომ მზის ცხოველმყოფელ შუქს და ნათელს - ნესტიანი სიბნელე

ვერ გაუძლებს, თუ მოხერხებულად მიხვდება მას სხივი. თერგის ოლქშიაც უმამულობამ და შიმშილმა გადარეკა ქართველობა. მათი ბედი და თავგადასავალი არაფრით ჩამოუვარდება ბედკრულ ოდისევსის თავგადასავალს. აი მოისმინეთ და იხილეთ.

ამ ოცდათხუთმეტი წლის წინად სოფ. მღეთიდან აყრილა უმამულო ქართველობა და დასდგომია კავკასიის გზას შიდა რუსეთისაკენ. როცა ვუსაყვედურე, რატომ საქართველოსკენ არა ჰქენით პირი მეთქი, მიპასუხეს : პატრონი არა გვყავდა, არავინ გვიწინამძღვრა და რადგან კავკავი გვეახლოვებოდა, იქით წავედითო.

მღეთელები და ცხავატელნი (ქსნის ხეობა) დასახლებულან კავკავის მახლობლად, აუღიათ იჯარით საბატონო მამული. სახლ-კარიც გაუკეთებიათ. რასაკვირველია, იჯარის ვადა რომ გასულა, მამულის პატრონს დაუთხოვნია მამულიდან. მაშინ იჯარით აუღიათ ყახაზებისაგან სახნავი მიწა და აქაც მეორედ გაუკეთებიათ სახლები. აქედანაც აყრილან და ჩამოსულან ბალთაში, სადაც იჯარითვე აუღიათ მემამულე დუდაროვების ადგილ-მამული, სადაც მესამედ მოწყობილან სახლ-კარით. იჯარის ვადა რომ გასულა, აქედანაც აყრილან და სახელმწიფო მიწა აუღიათ იჯარით. ამ ადგილს ქართული სახელი „სამება“ რქმევია. აქაც მეოთხედ სახლ-კარი ჩაუდგამთ, მაგრამ უიღბლო ქართველს სამების მადლმაც ვერ უშველა, კიდევ აყრილან და მისულან ხასავ-იურტში. ბევრის წოწილის შემდეგ უპოვნიათ ძე ძვიან-ეკლიანი, უზარმაზარი და ყოვლად უვარგისი ადგილი, ესე 1000 დესეტინა. სახელმწიფო ადგილი ყოფილა ეს ძეძვნარი (რუსულად: დერჟი დერევო), აუღიათ იჯარით რვა წლით. ვადა იჯარისა თავდება 1908 წლის პირველ აპრილს, დესეტინაზე იჯარის ფასს აძლევენ 39 კაპეიკს.

ქართველები დამდგარან სოფ. სტარი აკსაიში, მდინარე იამაზე, ხასავ-იურტიდან 12 კერსზე. გარშემო სულ ჩაჩნების და ინგუშების სოფლები ყოფილა. სტარი აკსაიში დაბინავებულება შემდეგში 13 კომლი ხახოლი (გადასახლებული ქართველები ასე ეძახიან მალოროსებს). ჩვენ ემიგრანტებს გაუკეთებიათ მეხუთედ სახლები და შედგომიან მუშაობას, შვიდ წელიწადში გაუწმენდიათ და გაუსუფთავებიათ 590 დესეტინა საყანედ და 1- დესეტინა საბოსტნედ. მამულსაც ამშვენიერებდნენ და თან იჯარასაც იხდიდენ, ეგონათ, აქედან ვილა აგვიყრისო.

ამჟამად სტარი აკსაიში 47 კომლი ქართველია, სადაც ითვლება 194 სული მამრი და 155 მდედრი. მართალია, ჩვენ სოფელს იქაური მთავრობა „გრუზინცი პოსელენიეს“ ეძახის, მაგრამ სოფელი არ დაგვიმტკიცეს და ნაცვლის არჩევის ნება არ მოგვცესო. ბევრი ვეცადეთ დაემტკიცებინათ სოფლად, ვითხოვეთ ქართველი მღვდელი, მოვითხოვეთ ქართული სკოლა, მაგრამ ვერას გავხდითო. სამღვთო წესის შესასრულებლად ხასავიურიდან ჩამოგვყავდა რუსის მღვდელიო. ამ კილოზე წუწუნობენ აკსაელი ქართველები.

წრეულ ივლისის თვეში გარდახვეწილ ქართველობას თავზე მეხი დაეცა. ტფილისიდან მივიდა ბრძანება გადმოსახლებულთა გამგეობისაგან, - რადგან თქვენ ტფილისის გუბერნიის სახაზინო გლეხები ხართ, თერგის ოლქში უფლება არა გაქვთ ყოფნისა, მანდედან უნდა აიყაროთ, ვინაიდან მომავალ 1908 წ. პირველ აპრილს კონტრაქტის ვადა გითავდებათ ტფილისის გუბერნიაში დაბინავდითო. მთავრობა აქ მოგიზომავთ სახაზინო მიწებსაო.

ცხელი ტყვია ისე ვერ დაჰკოდავდა ამ საცოდავ გარდახვეწილთ, როგორც ამ ბრძანებამ მოუკლა გული. 600 დესეტინის გაწმენდა სულ ცოტა 15.000-20.000 მ. ღირს და ამოდენა ამაგზე ხელის

ადება უსასტიკესი უსამართლობაა. მეექვსედ მოწყობა და ბინის გაჩენა 35 წლის განმავლობაში მარტო უპატრონო ქართველს შეუძლიან. არა, სულ რომ ლონდონსა და სტოკჰოლმის კონფერენციებზე არ ვიქუხოთ და ვიჭექოთ, ერთი აქაც დაიქუხოთ და დაიჭექონ ი კურთხეულებმა! ეგები გაწყრეს ღმერთი და იმათ ქუხილს და ჭექას ან სეტყვა ან წვიმა მოჰყვეს!

მწარედ დაღონებულნი და დამმარებულნი ჩამოვიდნენ ძველ აკსაელი ქართველები ტფილისში (სულ სამი კაცი იყო) და არზით მიმართეს ნამესტნიკს, ნუ გამოგვჭრით ყელს, ნება მოგვეცით მოვხნათ-მოვთესოთ ჩვენი ოფლით მორწყული ადგილებიო, ძლივს ბინა გავიჩინეთ და ეხლა სად უნდა წავიდეთო. მთხოვნელებს გამოუცხადეს, არზას განვიხილავთო. „დელეგატებმა“ შეიარეს კოჯრის ქუჩაზედაც, სადაც მოთავსებულია გადმოსახლებულთა დამმარებელი დაწესებულება, იქაც დაჰპირდნენ : „აკსაიზე თქვენი დარჩენა არ შეიძლება და აქ ტფილისის გუბერნიაში მოგცემთ მამულსაო“. ასე დაპირდნენ, მაგრამ აყრით კი აყრიან აკსაელ ქართველებს და მერე ახალ ადგილს მისცემენ თუ არა, ეგ მხოლოდ ალაჰმა უწყის.